

(*The Wall Street Journal*, 14.1.2009)

Док се свет тетура из стварно грозне 2008. у потпуно застрашујућу 2009. годину, чини се наизглед да непријатељи Америке имају много разлога да мисле да ће моћ светске силе број један претрпети теже ударце него већина других великих нација. Разлоге ћемо изнети у тексту који следи. [\[1\]](#) Али за почетак хајде да подсетимо на ону чудну карактеристику људске нарави да када су и сами у патњама уживају у чињеници да су они други у још већим проблемима. (Овде скоро да у позадини чујемо меланхоличне речи аристократе код Чехова: „Моје имање је можда оштећено, Василиј, али твоје је скоро на буњишту!“)

Дакле, јасно је да Русија, Кина, Латинска Америка, Јапан и Средњи исток данас осећају извесне проблеме, али се највећим губитником ипак сматра Ујка Сем. За остатак света то је величанствена утеха! Али по којој би то логици Америка требало да у будућности изгуби више него нека друга земља, сем на основу климаве претпоставке да пад са веће висине више боли?

Први разлог за то је, наравно, заиста изузетан буџетски и трговински дефицит САД. На свету не постоји ништа слично изражено у апсолутним мерним јединицама, а чак и кад се рачуна у односу на национални доходак, проценти више личе на нешто што можемо очекивати од Исланда или лоше вођене привреде неке земље Трећег света. По мом мишљењу пројектовани фискални дефицит за 2009. годину па надаље застрашујући је, и запањен сам што тек понеки конгресмен признаје ову чињеницу док сви колективно у стампеду трче ка вратима на којима пише ‘фискални стимуланс’.

Планирани дисбаланси забрињавају из три разлога. Први је то што се укупне пројекције толико брзо смењују, и то увек у све суморнијем правцу. Никада за ових 40 година колико пратим економије великих сила нисам видео да се цифре толико брзо смењују, нити у тако огромним размерама. Сасвим је јасно да неки сматрају Вашингтон једном великом штампаријом.

Други разлог због кога је све ово толико застрашујуће је да се чини да нико није сигуран

у то колико корисно (или улудо) се овај новац користи. Желим све најбоље администрацији Барака Обаме, али плашим се могућности да се он и његови људи у неком тренутку не осете под сувише великим притиском, и не почну да просипају новац без адекватне предострожности, и да ће много тог новца отићи у погрешне руке. Прошле недеље читам у новинама да се сва сила лобиста слила у Вашингтон не би ли заговарали интересе неке тамо већ фирме, интересне групе или сектора који их за то плаћа, и осећам како ми се срце стеже. Штанцовање брда долара без покрића довољно је лоше. Разбацивање истог да би се угодило дворјанима далеко је горе.

Трећа ствар која ме истински плаши је да тешко да ћемо у годинама које долазе имати довољно новца да исплатимо обвезнице које ће трезор штампати, и то десетине милијарди долара сваког месеца. Нема сумње, неке инвестиционе фирме, под теретом претрпљених рана због ирационалне усхићености деоницама и пропратним бенефитима, купиће неку од серија трезорских обвезница макар и под минималном, или никаквом интересном каматом. Али то неће бити довољно да покрије процењени буџетски дефицит од \$1,2 трилиона у 2009. години.

Нема везе, рекоше ми, странци ће врло радо дати новац за те папириће. Тек ми је ова идеја покренула мучнину. Као прво, то је страобалан знак да је Америка у опадању (а њени заговарачи то чак нису у стању ни да признају). Ако сте одгледали горко поучан филм Клинта Иствуда, Заставе наших очева (*Flags of Our Fathers*), вероватно су и ваше емоције ускомешале сцене у којима три збуњена ветерана Иво Џиме вуку по целој земљи да моле усхићену публику: "Купите америчке обвезнице!" Наравно да није пријатно али бар има једна велика утеха. Америчка влада, потпуно преобраћена у

*Кејнс-*ијанизам, тражи од грађана да гурну руке у своје тешко стечене уштеђевине не би ли финансијски помогли војне напоре. Јер забога, ко други би те обвезнице могао купити? Британско Краљевство које се тетурало на ивици банкрота? Ратом подељена Кина? Силе осовине? Совјетски Савез? Како је добро што је Други светски рат удвостручио БДП Америке, и да још има уштеђевине.

Данас ће се наша зависност од страних инвестиција опасно приближити ономе што ми историчари повезујемо са владавинама Филипа II од Шпаније и Луја XIV од Француске – на први поглед привлачне идеје, али што се више примичете гламур све више одмиче.

Није немогуће да ће прве продаје трезора ове године добро проћи, зато што ће успаничени инвеститори радије куповати обвезнице које се не исплате него акције компанија које могу банкротирати. Али неки проницљивији и далековидији аналитичари

тржишта већ сугеришу како је апетит за Обаине обвезнице ограничен.

Да ли ти људи стварно мисле да ће Кина нештедемице куповати и куповати чак и када су њене инвестиције код нас већ претрпеле штету, а њена влада увиђа огромну потребу да улаже у сопствену економију? Ако би се чудо и догодило, и кад би Кина и откупила највећи део од 1,2 трилиона долара од нас, у каквом би тек онда стању била наша зависност? Можда нам се спрема рокада толиких размена у светским финансијама да је налик оној која се десила у периоду 1941-1945. између Британског царства и Сједињених држава. Да ли се сви томе радују? А опет, ако странци буду показали мало интересовање за америчке обвезнице ускоро ћемо морати да подигнемо интересну стопу.

Ако сам се толико бавио фискалним недаћама Америке то је стога што претпостављам да ће сама њихова дубина и озбиљност окупирати највише политичке пажње током следеће две године, и да ће на тај начин други важни проблеми бити протерани до самих граница домета нашег радара. Истина је да су економије Британије, Грчке, Италије и прегршт других земаља под врло сличним тегобама, и да се велики део Африке као и делови Латинске Америке стрмоглављују у бездан. Такође је истина да је нагли пад цена енергената озбиљно погодио такве нешармантне владе као што је Путинова Русија, или Чавезова Венецуела, или Ахмединежадов Иран, уз надани ефекат да ће то утицати на умањивање њихових способности за несташлуке.

С друге стране, досадашњи подаци показују да економије Кине и Индије расту (не оном брзином као некада, али ипак су и даље у порасту) док се економија Америке скупља и сабија у апсолутним вредностима. Када се слегне прашина око ове застрашујуће и вероватно дуготрајне глобалне економске кризе, не треба да очекујемо да ће наш национални удео у светској производњи бити на нивоу из рецимо 2005. године. Ујка Сем ће можда морати да се спусти степеницу или две.

Поврх свега, ни три или четири од ових земаља заједно – или чак прегршт њих заједно у гомили – немају ни приближно толико војних обавеза нити распоређених снага у иностранству колико су оптерећена рамена Ујка Сема. Ово нас нажалост враћа на моје примедбе о „империјалном прерастезању“ од пре око 20 година.

Као што тада рекох, особа која је у пуној снази, кршна и сконцентрисана, може понети импресивно велики терет узбрдо и дуго га носити. Али ако та особа почне да губи снагу

(економски проблеми), а тежина терета остане иста или се повећа (Бушова доктрина), притом терен постане непроходнији (успон нових Великих сила, међународни тероризам, неуспеле државе), онда ће некада моћни планинар почети да успорава и да посрће. И управо тада ће се покретнији, мање оптерећени пешадинац прикрасти, изравнати раме уз раме, и можда и испредњачити.

Ако је и само пола од горенаведеног истина, закључак није пријатан: економска и политичка агонија следећих пар година озбиљно ће хендикепирати визије које је господин Обама изнео у својој изборној кампањи; и не треба да очекујемо, чак и упркос наглom порасту добре воље у иностранству према Америци, било какво повећање нашег релативног капацитета да у иностранству делујемо одлучно или иоле дугорочно. Изванредна, харизматична и високо интелигентна особа ће становати у Белој кући, али авај, у најгорим околностима у којима се САД обрела од 1933. или 1945. године.

Са оваквим фокусом на фискални дефицит и војно пренапрезање, извесна позитивна мерења снаге Америке имају тенденцију да буду скрајнута (и можда их треба више осветлити у неком другом тренутку). Ова земља поседује огромне предности у односу на друге велике силе и то у својој демографији, у сразмери односа између становништва и пространства које покрива, сировинама којима обилује, истраживачким универзитетима и лабораторијама, флексибилној радној снази, итд. Ове снаге засењене су скоро деценијском политичком неодговорношћу Вашингтона, безочном грамзивошћу Вол Стрита и његових пулена, и претераним војним ангажовањима у иностранству.

Ствари су могле бити боље, мада то не значи да Америка може повратити надмоћност које је имала рецимо у доба председника Ајзенхауера. Глобалну тектонску промену у распореду моћи према Азији а даље од Запада, тешко да ишта може да поремети. Али разумна политика око које би се Конгрес и Бела кућа сложили сигурно би помогла да ове историјске трансформације буду мање трновите, мање насилне и много мање непријатне. То уопште није тако лоша идеја, чак и за старог „деклинисту“ попут мене.

Пол Кенеди је професор историје и директор Међународних безбедносних студија на универзитету Јејл, аутор је 19 књига, укључујући “Успон и пад великих сила” (1988, Vintage). Тренутно ради на оперативној историји Другог светског рата.

(Превод **Василије Д. Мишковић**)

<http://online.wsj.com/article/SB123189377673479433.html>

---

[1] Текст Пола Кенедија је објављен пре нешто више од годину и имао је запажену рецепцију, преносимо га са закашњењем. Повод је релевантност изнетих процена које је време углавном потврдило, али и то што постаје очито да Кенедијеви ставови врло “сметају” одређеним политичким и научним круговима. Пример је недавно објављен чланак Пирса Брендона са Черчиловог колеџа у Кембриџу [Like Rome Before the Fall? Not Yet!](#) (Њујорк Тајмс од

25.02.2010) у којем аутор директно полемише са Кенедијевим ставовима а изгледа с циљем да утеша и ободри бајденолике политичаре (свој текст почиње: “

Vice President Joe Biden complains that he is being driven crazy [because so many people are betting on America's demise](#)

”) у вођењу политике која нема видљивих успеха и која очито нема много додира са стварношћу а која ће, на крају крајева, највише штете нанети самим Сједињеним Државама и већини америчких грађана (мада, можда не и оном [танком слоју](#)

слабо видљиве елите недодирљивих који стоје иза, или, изнад власти и усмеравају је непогрешиво у погрешном смеру).

Читаоцима остављам да сами процењују валидност оцена и предвиђања Кенедија и његових опонената, уз једну успутну напомену. Наиме, чини се да је уместо Брендоновог а и иначе уобичајеног поређења “Америчке империје” са Римом, у много чему исправније поредити је са “империјалном” Спартом у доба након успостављања примата након победе над Атином у Пелопонеским ратовима. На страну позната чињеница да су “очеве оснивачи” САД били, из разлога стабилности државе, наклоњени Републици спартанског типа (а не атинској “хаотичној” демократији), суштинске политичке сличности су следеће: Спарта је срушила Атинско царство обећавајући својим ратним савезницима “ослобођење” од доминације Атине, да би након тога завела своју доминацију над њима, срушила демократолике режиме и успоставила вазалне олигархије, које су потом својом суровошћу и себичношћу према “новоослобођеним” становницима градова-држава изазвале код њих омразу и према локалним олигархијама и према самој Спарти. То је након извесног времена изазвало и рушење тих наметнутих режима од стране грађана, формирање “народних војски” најпре у Теби и др, те стварање нових коалиција усмерених против Спарте. Поједностављено речено, садашња ситуација у којој се налазе САД упоредива је у извесном смислу са ситуацијом у којој се

Моћ Америке је у опадању

Пише: Пол Кенеди

четвртак, 04 март 2010 15:58

налазила Спарта непосредно након успостављања савеза између Тебе, Атине, Коринта и Аргоса усмереног против Спарте (мислим да је јасно и ко би могао бити данашњи Епаминонда). Тадашња Спарта није хтела да погледа истини у очи, наставила је да се понаша бахато иако је осећала очигледне економске, демографске и војне недаће, одбила је да се прилагоди и да “прихвати реалност”, наставила је да се ослања превише на војску и - завршила је тако како је завршила. (прим.прев.)